

UZMANLIK ÖĞRENCİLERİNİN TIBBİ MÜDAHALE YETKİSİ ve HUKUKİ SORUMLULUKLARI

Uz.Dr. Ziya T. GÜNEŞ-Sağlık Hukuku Yüksek Lisans Programı

Tıbbi Müdahale; Meslek icrasına yetkili bir sağlık personeli tarafından, tıbbi bir gereklilikle ve tıbbi bir amaçla gerçekleştirilen tüm işlemleri kapsar. Meslek icrasına yetkili olan kişiler, 1219 sayılı Tababet Ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun'da; Hekimler, Diş Tabipleri ve Dişçiler, Ebeler, Sünnetçiler, Hastabakıcı Hemşireler olarak tanımlanmıştır.¹

Bu gruba daha sonra bazı sağlık meslek mensupları eklenmiştir.²

Ancak Tabipler ve Diş Tabipleri dışındaki sağlık meslek mensupları, hastalıklarla ilgili doğrudan teşhiste bulunarak, tedavi planlayamaz ve reçete yazamaz.²

Hekim, Tıp Fakültesinden mezun olarak, diploma sahibi olan kişidir.

Uzmanlık Öğrencisi, Kurumlarındaki kadro ve pozisyonları ne olursa olsun Tıpta ve Diş Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği hükümlerine göre uzmanlık eğitimi gören kişidir.³

Tanım olarak; tıbbi müdahale, kişilerin ruh ve beden sağlığına yönelik herhangi bir noksanlığı veya hastalığı teşhis, tedavi etmek; tedavinin mümkün olmadığı hallerde hastalığı hafifletmek, ilerlemesini ve kötüye gitmesini önlemek, acıları dindirmek, ortaya çıkmamış ama çıkması muhtemel hastalıkları önlemek ya da yasadan kaynaklı olarak nüfus planlaması amacıyla yapılan, kanunun yetkilendirdiği kimselerce tıp biliminin öngördüğü genel kural ve esaslar uyarınca gerçekleştirilen her türlü faaliyettir.⁴

Amaç ne olursa olsun, tıbbi müdahale kişinin vücut bütünlüğüne karşı yapılmaktadır.

¹ Tababet Ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun, Resmi Gazete: 14.4.1928 - 863 Kanun No:1219

² Resmi Gazete 26.04.2011-27916; 6225 s.K. m.9 -Ek Madde 13

³ Resmi Gazete: 18.7.2009 - 27292Tıpta ve Diş Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği

⁴ Ş. Berfin IŞIK YILMAZ, Tıbbi Müdahalelerde Hekimin Aydınlatma Yükümlülüğü
http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2012-98-1133.pdf

Tıbbi müdahalenin hukuka uygun olabilmesi için;

- Yapan kişinin tıbbi işlem konusunda yetkisinin olması,
- Tıbbi bir gerekçesinin olması (Endikasyon),
- Hastanın bedeni üzerinde yapılacak işleme izin vermesi,
- Tıbbi kurallara uygun yapılması,
- Yapılan tıbbi işlemin kanunca yasaklanmamış olması gerekir.

Hakan Hakeri bu konudaki bir makalesinde;"*Öğrencilerin de pratik yaparak öğrenmeleri bir zaruret olduğuna göre, öğrencilerin tıbbi müdahalelerine belirli şartlarda müsaade etmek gerekir. Konuya ilişkin mevzuata baktığımızda, gerçekten de henüz öğrenci statüsünde olan kişilere de belirli şartlar altında tıbbi müdahale yapma yetkisinin verildiği görülmektedir:*

Doktorluk, Hemşirelik, Ebelik, Diş Hekimliği, Veterinerlik, Eczacılık ve Mimarlık Eğitim Programlarının Asgari Eğitim Koşullarının Belirlenmesine Dair Yönetmelik'in 3/3-ç maddesi, tıp eğitimi sonunda mezun olan hekimlerin, yetkililerin gözetiminde, hastanelerde gerçekleştirilecek yeterli klinik deneyime sahip olmalarını aramaktadır. Keza aynı Yönetmeliğin 4/4-c maddesi de hemşirelerin, programın özüne ve amacına uygun olarak planlanmış, nitelikli hemşireler tarafından denetlenen ve hasta bakımı için gerekli olan sayıda nitelikli hemşire ve malzemenin bulunduğu yerlerde klinik uygulamalar yaparak yeterli bir klinik deneyimden geçmeleri gerektiğini şart koşmaktadır.

*Bu hükümler, gerek hekimlerin ve gerekse hemşirelerin eğitim sürecinde de bazı klinik uygulamaları gözetim altında yapmalarına yetki vermektedir."*⁵

Aynı şekilde asistan hekimlerin (uzmanlık öğrencisi) tıbbi müdahale yetkilerini tartışmak gerektiğinde; Tıpta ve Diş Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği madde 14-(1)'de " *Uzmanlık öğrencisi; kurumlarındaki kadro unvanı ne olursa olsun, tıpta ve diş hekimliğinde uzmanlık ana veya yan dallarından birinde uzman olarak*

⁵Prof. Dr. Dr. h.c. Hakan HAKERİ, <http://www.medimagazin.com.tr/authors/hakan-hakeri/tr-ogrencilerin-yaptigi-tibbi-mudahalelerin-hukuka-uygunlugu-sorunu-72-64-2136.html>

yetiştirilmek amacıyla, bu Yönetmelik ve ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde eğitim ve öğrenim gören, araştırma ve uygulama yapan tabip veya dış hekimdir." denmektedir.

Bu maddede de önkoşul olarak belirtildiğine göre, uzmanlık öğrencilerinin öncelikle hekim olduklarını göz önüne alarak, uzmanlık gerektirmeyen ve hekim olanların yapabileceği tıbbi müdahalelerde bulunabileceklerini kabul etmek gerekir.

Aynı Yönetmelik'in 5. maddesinde *"bu Yönetmelik hükümlerine göre uzmanlık belgesi almayanlar, hiçbir yerde ve şekilde uzmanlık unvan ve yetkisini kullanamazlar"* denmektedir. Bu maddenin yorumlanması ile uzmanlık gerektiren tıbbi müdahale öncesi, aydınlatılmış tıbbi onamı uzmanlık öğrencisinin alması hukuka uygun olmayacaktır. Çünkü onamın bizzat tıbbi müdahaleyi yapan hekimin alması koşulu esastır.

Yönetmelik'in 26(3) maddesinde; *"Uzmanlık öğrencisi, eğitim sorumlusunun gözetim ve denetiminde araştırma ve eğitim çalışmalarında ve sağlık hizmeti sunumunda görev alır, deontolojik ve etik kurallara uyar."* denmektedir.

Yönetmelik'in 27(2) maddesinde *"Uzmanlık öğrencilerine, bu Yönetmelikle belirlenen ve uzman olabilmek için mutlaka yapılması gereken asgari tıbbî uygulamaların eğitim sorumluları tarafından yaptırılarak onların, gerekli ve yeterli bilgi ve beceri ile donatılmaları zorunludur. Eğitim süreleri ve rotasyonların kazanılan birimin bulunduğu kurumda yaptırılması esastır. Ancak, kurumda ilgili uzmanlık dalına ait rotasyonların yapılacağı eğitim biriminin bulunmaması veya bulunsa bile asgari uygulamaları yapmasına yeterli olmaması veya başka kurumda yapılmasında birim sorumlusu tarafından fayda görülmesi halinde uzmanlık öğrencisi kurum amirince uygun görülen yerlerde kabul belgesi sağlanmak koşuluyla rotasyona tabi tutulabilir."* denmektedir.

Yönetmelik'in 29 maddesinde ise Uzmanlık Eğitimi Bitirme Sınavı'nın usül ve yöntemi tanımlanmaktadır. Buna göre;

"(4) Uzmanlık sınavı, aşağıda belirtilen biri mesleki bilgi, diğeri uygulama ve beceri sınavı olmak üzere iki aşamada yapılır.

a) Mesleki bilgi sınavında aday, jüri tarafından seçilen vakanın anamnezini alarak muayenesini yapar, teşhis ve tedavisi hakkında yorumlarını sunar. Laboratuvar dallarında jürinin seçtiği konular üzerinde adayın yorumları alınır.

Gerektiğinde materyal verilerek uygulamalar izlenir. Mesleki bilgi sınavı tek oturum halinde yapılır. Her üye adaya sorular sormakla yükümlüdür. Sorular içerik açısından adayın uzmanlık dalındaki bilgisini değerlendirmek amacıyla ilgili dalın genel eğitim programı çerçevesinde yöneltilir.

b) Uygulama ve beceri sınavı, uzmanlık dalının özelliğine göre teşhis ve tedavi için gerekli olan müdahale ve ameliyatlar, laboratuvar, görüntüleme ve teknik uygulama ve becerileri ölçmeyi amaçlar."

Bu yönetmeliğe göre, uzmanlık öğrencileri, uzmanlık eğitimleri boyunca, eğitim sorumlusunun gözetiminde, uzmanlık gerektiren bazı tıbbi müdahaleleri de öğrenmek ve dolayısıyla yapmak zorundadırlar.

En azından uzmanlık sınavı anında, henüz uzman olmadıkları halde, uzmanlık dalının özelliklerine göre uygulama ve beceri sahibi olduklarını kanıtlamak durumundadırlar. Uzmanlık sınavının bu yönetmelikte belirlenen yükümlülük ve amaçları bile, uzmanlık öğrencilerinin yaptığı tıbbi müdahaleyi hukuka uygun kılmaktadır.

Tüm bu maddelerin ışığında, söz konusu hükümlere bağlı kalmak şartı ile uzmanlık öğrencilerinin yaptıkları tıbbi müdahalelerin hukuka uygun olduğunu savunmak gerekir.

Eğitim sorumlusunun, uzmanlık öğrencisinin bilgi, beceri ve yeteneklerinin iyi değerlendirmesi, bu arada da uzmanlık öğrencisinin kendi sınırlarını iyi belirlemesi gerekmektedir.

Aksi durumda, oluşacak bir sorunda, uzmanlık öğrencisinin üstlenme kusurundan, eğitim sorumlusunun da tıbbi uygulama hatasından bahsetmek söz konusu olacaktır.

Bu konuda Sağlık Bakanlığı yayınladığı bir Genelge'de " Asistanlar "eğitim gören" konumunda bulduklarından ve uzman yetkisine sahip olmadıklarından dolayı uzmanlık bilgi ve becerisi gerektiren tıbbi uygulamaları tek başlarına yapmaları uygun

değildir. Ancak her kurumun asistan eğitimlerini; eğitim görevlisi, başasistan ve uzman sayısına göre planlaması gerekmekte olup bir eğitim eğitim görevlisi, başasistan veya uzman birden fazla asistana nezaret edecek şekilde eğitimler organize edilebilecektir. Asistana nezaret eden ilgili eğitim görevlisi, başasistan ve uzmanın bilgisi ve değerlendirmesi bulunmadan hastalara tedavi planlanmayacaktır. Hastalara yapılan uygulamalar ile planlanan tedavilerden, asistana nezaret eden ilgili eğitim görevlisi, başasistan ve uzmanın sorumlu olduğunun hatırlatılmasında fayda görülmüştür." diyerek, hem asistanların tıbbi müdahale yetki sınırını belirlemiş hem de eğitim görevlilerinin sorumluluğunun altını çizmiştir.⁶

⁶ Genelge, Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 28/09/2012 tarih B.10.o.SHG.o.18.00.00-252.99